

Mišljenje Europskog odbora regija – Ususret cjelovitom pristupu kulturnoj baštini u Europi

(2015/C 195/04)

Izvjestiteljica:	Cristina Mazas Pérez-Oleaga (ES/EPP), ministrica gospodarstva, oporezivanja i zapošljavanja, Autonomna zajednica Kantabrije
Referentni dokument:	Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija – Ususret cjelovitom pristupu kulturnoj baštini u Europi
	COM(2014) 477 final

I. PREPORUKE O POLITIKAMA

EUROPSKI ODBOR REGIJA

Cjeloviti pristup kulturnoj baštini i njezina raznolikost

1. pozdravlja Komunikaciju „Ususret cjelovitom pristupu kulturnoj baštini u Europi” koja ima dva cilja: kao prvo, analizirati gospodarski i društveni utjecaj kulturne baštine i, kao drugo, istaknuti da je Europa došla do raskrižja, odnosno da joj se ukazala prilika da na izazove sektora kulturne baštine odgovori strateškim, globalnim i cjelovitim pristupom. Odbor posebno pozdravlja naglasak koji se u Komunikaciji stavlja na iskorištavanje prilika u cilju poticanja inteligentnog, održivog i uključivog rasta te činjenicu da se u njoj poziva na potpuno iskorištavanje financijskih sredstava EU-a namijenjenih kulturnoj baštini. Europski odbor regija slaže se s mišljenjem Komisije da je za razmjenu najboljih praksi i ideja nužna tješnja i usklađenija suradnja na svim razinama, od lokalne do europske, te u tom cilju nudi svoj doprinos;

2. priznaje hvalevrijedan rad Vijeća Europe koje već dugo vremena uspješno djeluje za dobrobit kulturne baštine i potiče na daljnju tijesnu suradnju na području regulative i prakse. Kad je riječ o Komunikaciji, Odbor želi skrenuti pozornost na Okvirnu konvenciju o vrijednosti kulturne baštine za društvo (Konvencija iz Fara) koja štiti sve oblike kulturne baštine u Europi; svi ti oblici tvore zajednički temelj za sjećanje, uzajamno razumijevanje, identitet, osjećaj pripadnosti i kreativnost ⁽¹⁾. Odbor ujedno pozorno prati Svjetski forum kulture i kulturne industrije UNESCO-a čiji su ciljevi u skladu sa stajalištem Odbora regija prema kojem bi kultura i kulturna baština bile potpuno obuhvaćene razvojnim programom za razdoblje nakon 2015. godine, uz puno poštovanje načela supsidijarnosti ⁽²⁾;

3. naglašava značaj uloge koju svaka razina upravljanja treba odigrati aktivnim uključivanjem dionika u pružanje zaštite i potpore europskoj kulturnoj baštini kao i – s obzirom na izazove 21. stoljeća – u iskorištavanje raznolikosti kulturne baštine za poticanje gospodarskog oporavka. U skladu s Lisabonskim ugovorom Europska unija mora poštovati vlastitu bogatu kulturnu i jezičnu raznolikost te osigurati očuvanje i daljnje obogaćivanje kulturne baštine Europe ⁽³⁾. Europska unija treba pridonijeti cvatu kulture država članica, poštujući načelo supsidijarnosti i njihovu nacionalnu i regionalnu raznolikost, istovremeno stavljajući u prvi plan zajedničku kulturnu baštinu ⁽⁴⁾. Kulturna, povijesna i društvena raznolikost izvor je budućih inovacija u gospodarstvu, znanosti, umjetnosti, politici i svakodnevnom životu;

⁽¹⁾ Okvirna konvencija Vijeća Europe o vrijednosti kulturne baštine za društvo, Faro, 27. listopada 2005.

⁽²⁾ Firentinska deklaracija pod nazivom *Kultura, kreativnost i održiv razvoj. Istraživanje, inovacije i mogućnosti*, treće izdanje Svjetskog foruma kulture i kulturne industrije UNESCO-a (FOCUS), 4. listopada 2014.

⁽³⁾ Ugovor o Europskoj uniji, članak 3. stavak 3.

⁽⁴⁾ Ugovor o funkcioniranju Europske unije, članak 167.

4. naglašava da je kulturna baština sastavni dio kulturnog i kreativnog sektora; ona predstavlja zbroj materijalnih, nematerijalnih i prirodnih resursa, dobara i znanja naslijeđenih iz prošlosti i može pridonijeti profiliranju općina, gradova i regija te u velikoj mjeri pomoći u postizanju ciljeva strategije Europa 2020. i jačanju društvene kohezije; Ona je zajedničko dobro i zajednička vrijednost koja, pod uvjetom da je priznata kao takva, može pomoći u razvoju vizije o budućnosti. Očuvanje, razvoj i osiguranje održivosti baštine u budućnosti zajednička su misija, zadaća i odgovornost. Kad je riječ o zaštiti i očuvanju kulturne baštine država članica EU-a, Odbor se slaže s Komunikacijom u kojoj se naglašava važnost članka 36. Ugovora ⁽⁵⁾, Uredbe Vijeća (EZ) br. 116/2009 o izvozu kulturnih dobara ⁽⁶⁾ i Direktive 2014/60/EU o povratu kulturnih predmeta nezakonito iznesenih s državnog područja države članice;

5. smatra da je uloga kulturnog nasljeđa još uvijek podcijenjena. Štoviše, državne potpore namijenjene kulturnoj baštini neprestano se smanjuju. Budući da kulturna baština predstavlja više od puke gospodarske vrijednosti te da može biti pogođena proračunskim rezovima, potrebno je pronaći i nove načine financiranja očuvanja goleme kulturne baštine kojom raspolaže Europska unija. Odbor stoga pozdravlja napredak Europske komisije na polju zakonodavnih mjera u sklopu kojeg je u okviru osuvremenjivanja regulative državnih potpora proširila opseg Uredbe o općem skupnom izuzeću ⁽⁷⁾ na potpore za promicanje kulture i očuvanje baštine; time se, s jedne strane, priznaje važnost kulturne baštine kao sredstva za stvaranje radnih mjesta, a s druge strane i njezina uloga u prenošenju identiteta i vrijednosti koji čine društvo – dva obilježja koje bi trebalo uzeti u obzir pri davanju državnih potpora;

6. navodi da je prirodna baština neodvojiv dio kulturne baštine i izražava žaljenje što se u Komunikaciji to ne spominje. U tom smislu pozdravlja činjenicu da se u Uredbi Komisije (EU) br. 651/2014 ⁽⁸⁾ jasno navodi da „budući da je prirodna baština često presudna za određivanje umjetničke i kulturne baštine, očuvanje baštine u smislu ove uredbe trebalo bi obuhvaćati i prirodnu baštinu koja je povezana s kulturnom baštinom ili koju su službeno priznala nadležna tijela javne uprave države članice”;

7. pozdravlja ideju, izraženu u nedavno revidiranoj Direktivi 2014/52/EU o procjeni utjecaja na okoliš ⁽⁹⁾, prema kojoj je potrebno uzeti u obzir potencijalan utjecaj javnih i privatnih projekata na kulturnu baštinu. Te odredbe EU-a mogu poticajno utjecati na mjere lokalnih i regionalnih vlasti na području kulture kao i na cjeloviti razvoj i ostvarivost zaštite i održavanja kulturne baštine tijekom izrade kompleksnih planova za razvoj gradova i prostorni razvoj;

8. ukazuje na činjenicu da uništavanje kulturne imovine i nedopušteno trgovanje kulturnim artefaktima, kao i njihovo nedopušteno iskapanje, ugrožava održivost i zaštitu kulturne baštine te i dalje predstavlja problem koji se mora rješavati zajednički na europskoj i međunarodnoj razini. Takve mjere iziskuju otvorenu komunikaciju i blisku suradnju u kojoj sudjeluju države članice EU-a, ali i države kandidatkinje i treće zemlje. Odbor pozdravlja uvođenje Informacijskog sustava unutarnjeg tržišta (IMI) uspostavljenog Uredbom (EU) br. 1024/2012 i sa zanimanjem iščekuje uspostavu njegova modula posebno prilagođenog kulturnim objektima, čime bi se trebala olakšati provedba Direktive 2014/60/EU;

⁽⁵⁾ članak 36. Ugovora predviđa zabrane i ograničenja na uvoz, izvoz i provoz robe zbog zaštite nacionalnog blaga umjetničke, povijesne ili arheološke vrijednosti.

⁽⁶⁾ Uredba Vijeća (EZ) br. 116/2009 o izvozu kulturnih dobara sadrži odredbe kojima se osigurava da izvoz kulturnih dobara podliježe jedinstvenim provjerama na svim vanjskim granicama Unije. Kulturna dobra, pored ostalog, podrazumijevaju sve što neposredno potječe od iskapanja ili pronalaska, odnosno s arheoloških nalazišta u državi članici.

⁽⁷⁾ Uredba Komisije (EU) br. 651/2014/EU od 17. lipnja 2014. o određivanju određenih kategorija potpora spojivima s unutarnjim tržištem u primjeni članka 107. i 108. (u slučaju investicijske potpore za poticanje kulture i očuvanja kulturne baštine: 100 milijuna eura po projektu, a u slučaju operativne potpore: 50 milijuna eura godišnje po poduzeću).

⁽⁸⁾ Uvodna izjava 72.

⁽⁹⁾ Direktiva 2014/52/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 16. travnja 2014. o izmjeni Direktive 2011/92/EU o procjeni utjecaja određenih javnih i privatnih projekata na okoliš.

9. smatra da bi Komisija na učinkovit način trebala riješiti pitanje nedostatka podataka na razini EU-a o doprinosu kulturne baštine gospodarskom rastu i socijalnoj koheziji. Stoga poziva na uspostavu europske baze podataka kojoj bi mogli doprinositi razni projekti razvijeni u tu svrhu ⁽¹⁰⁾. Također potiče razvoj standarda za izradu analiza isplativosti koje bi mogle pokazati opseg gospodarskog i socijalnog doprinosa kulturne baštine i istaknuti njezinu stvarnu korist, ali i poslužiti kao temelj za dodatne zaštitne mjere;

10. podupire metodu otvorene koordinacije (OMC) koja se primjenjuje u okviru europskog programa za kulturu jer ona postavljanjem strateških ciljeva strukturira kulturnu suradnju, olakšava koordinaciju među državama članicama, širenje dobrih praksi i uzajamno učenje. Odbor regija predlaže da se u suradnji s Europskom komisijom ispita mogućnost da od 2015. godine i Odbor bude zastupljen u radnim skupinama predviđenim novim planom rada za kulturu. Pored toga, Odbor želi ponovno naglasiti da se predstavnici država članica trebaju redovito konzultirati s lokalnim i regionalnim dionicima kako bi se razmatrala što konkretnija pitanja ⁽¹¹⁾ i kako bi se osiguralo da se stručnost, znanje i iskustvo stečeno na lokalnoj i regionalnoj razini, kao i kreativni i inovativni prijedlozi o rezultatima postignutima na ključnim poljima, iskoriste putem širenja dobrih praksi;

Kulturna baština i identitet

11. ističe da je kulturna baština kamen temeljac lokalnog, regionalnog, nacionalnog i europskog identiteta. Njezino očuvanje i zaštita, kao i jačanje društvenog identiteta na lokalnoj i regionalnoj razini, ključni su čimbenici održivosti koji će osigurati očuvanje vrijednosti zajednice za buduće generacije i dugoročni opstanak tradicionalnih obilježja i znanja. Kulturna baština usmjerena je na društvo i ima važnu ulogu u borbi protiv siromaštva i društvene isključenosti jer predstavlja jedan od temelja gospodarskog razvoja i socijalne kohezije. Osim toga, upoznavanje s kulturnom baštinom na lokalnoj i regionalnoj razini trebalo bi biti obavezni dio svih programa formalnog obrazovanja;

12. naglašava da su lokalne kulturne vrijednosti – umjetnička, književna, audiovizualna i arhitektonska djela, kreativni rad, suvremena kultura, rukotvorine, narodna umjetnost, arheološka, povijesna, vjerska i etnografska baština, narječja, glazba, hrana i gastronomija, krajobrazi i prirodna obilježja, tradicionalna stručnost i znanja, vještine, živi običaji itd. – u tijesnoj vezi s identitetom koji se temelji na materijalnoj, nematerijalnoj i prirodnoj baštini zajednica. Odbor želi naglasiti da razvoj kulture na lokalnoj razini jača lokalni identitet i posebnost, a spoj različitih identiteta – zasnovan na uzajamnom uvažavanju – pomaže u izgradnji zajedničke kulturne baštine. Tako stvoreni kulturni proizvodi čine jedinstvenu lokalnu vrijednost. Ti su kulturni čimbenici važni i na europskoj razini ⁽¹²⁾;

13. naglašava da nematerijalna kulturna baština regiji daje identitet, a njezino vrednovanje pridonosi regionalnom razvoju. U okvirima prekogranične i transnacionalne suradnje zabilježeni su brojni primjeri dobrih praksi pri izradi strategija koje se temelje na nematerijalnim kulturnim resursima. Takva dobra praksa, fokusiranjem na ono što je jedinstveno i posebno, skreće nam pozornost na stvari na koje možemo biti ponosni, a ujedno jača privlačnost lokalnog i regionalnog prostora s aspekta konkurentnosti poduzeća ⁽¹³⁾ te pomaže u stvaranju radnih mjesta;

14. ističe da zaštita kulturne baštine zaista doprinosi razvoju identiteta podizanjem svijesti o vrijednosti baštine, stvaranjem osjećaja pripadnosti, uspostavljanjem veza s konceptima oblikovanja javnog prostora (eng. *placemaking*) te samim uvažavanjem baštine. Time se može doprinijeti razvoju društvenog partnerstva i javno-privatnih partnerstava, dok kontinuirana zaštita kulturne baštine može pomoći u stvaranju radnih mjesta i poticati socijalnu ekonomiju. U tom smislu smatra da je bitna razmjena stručnog znanja s državama članicama koje imaju iskustva s klasificiranjem i sveobuhvatnom zaštitom lokalne baštine;

⁽¹⁰⁾ Projekt spomenut u Komunikaciji Komisije „Kulturna baština važna je za Europu: Prema Europskom indeksu za vrednovanje kulturne baštine” mogao bi dati značajan doprinos prikupljanju podataka iz dotičnih područja na europskoj razini objedinjavanjem rezultata istraživanja provedenih na nacionalnoj, regionalnoj, lokalnoj i/ili sektorskoj razini u sklopu europskog projekta kartografiranja;

⁽¹¹⁾ CdR 2391/2012 fin.

⁽¹²⁾ CdR 2391/2012 fin.

⁽¹³⁾ primjer transnacionalne suradnje je projekt *Cultural Capital Counts* (2011. – 2014.) koji okuplja deset regija šest srednjoeuropskih zemalja sa zajedničkim ciljem da na temelju tradicije, stručnog znanja i iskustva pridonese regionalnom razvoju i da putem te suradnje istaknu vrijednost kulturne baštine. Projekt sufinancira EFRR, a provodi se u okviru programa *CENTRAL EUROPE*.

Kulturna baština kao gospodarski resurs

15. smatra važnim da politika održivog razvoja kulturne baštine kratkoročno, srednjoročno i dugoročno pozitivno utječe na razvoj gospodarstva i kvalitete života određene regije. Kulturna baština može biti pokretač za planiranje uključivih lokalnih i regionalnih razvojnih projekata te za razvoj kreativnih industrijskih sektora, a proširivanje pristupa kulturnim dobrima pridonosi gospodarskom rastu. Ključni element konkurentnosti otvorenost je prema inovativnim rješenjima za očuvanje kulturne baštine koja se provode i putem javno-privatnih partnerstava;

16. naglašava potrebu da se u revidiranoj strategiji Europa 2020. sektor kulturne baštine, kultura, kreativnost i vodeće inicijative povezane s njima bolje integriraju i da se u okviru strategije vodi računa o elementima koji dokazuju doprinos kulturne baštine gospodarstvu;

17. smatra nužnim da se kulturnim i kreativnim sektorima povezanim s kulturnom baštinom stavi na raspolaganje više sredstava u proračunu novih fondova (npr. EFRR, ESF, EPFRR, EFR) i programa EU-a (npr. program Kreativna Europa, FP7) te da kulturna baština bude bolje uključena u novi financijski ciklus EU-a za razdoblje 2014. – 2020.; posebno pozdravlja prikaz mjera na polju kulturne baštine u politikama i programima Europske unije⁽¹⁴⁾; preporučuje potpuno iskorištavanje resursa EU-a za izradu i provedbu lokalnih i regionalnih strategija za postizanje kreativnih, inovativnih ciljeva. I dalje je izrazito važno ostvariti optimalne sinergije između fondova i programa EU-a u cilju osiguravanja učinkovitosti i uspješnosti. Europska komisija tome pridonosi svojim smjernicama za koordinaciju, sinergiju i komplementarnost između europskih strukturnih i investicijskih fondova, Obzora 2020. i drugih programa EU-a kojima neposredno upravlja Europska komisija na polju istraživanja, inovacija i konkurentnosti⁽¹⁵⁾;

18. odlučno preporučuje da se u okviru razvoja regionalnog gospodarstva te regionalnih, teritorijalnih i gradskih razvojnih strategija i programa vodi računa o očuvanju kulture i kulturnih resursa koji predstavljaju vrijednost; o opterećenju s kojim se okoliš i regije mogu nositi; te o aspektima zaštite okoliša. Energetski učinkovite, ekološki prihvatljive i prirodne intervencije, mjere i alati kojima se može spriječiti utjecaj prirodnih katastrofa (primjerice poplava) imaju važnu ulogu u ublažavanju posljedica klimatskih promjena i u omogućavanju uspješnosti razvoja zasnovanog na lokalnim i regionalnim dobrima;

19. smatra važnim iskoristiti razvoj arhitektonske baštine u sklopu kojeg se tijekom urbanističkog preuređenja lokaliteta sa statusom baštine mogu pridati nove funkcije, što također može pridonijeti zapošljavanju i stvaranju radnih mjesta uz pomoć uključivanja malih i srednjih poduzeća. Pouzdanost stručne sanacije zgrada veća je ako se ne provodi samo pomoću tradicionalnih materijala, već i pomoću tradicionalnih i suvremenih tehnika. To znanje se, kao i sam spomenik, mora sačuvati i prenositi stručnim osposobljavanjem. Na tržištu će vladati potražnja za osposobljenim i specijaliziranim radnicima. Na lokalnoj i regionalnoj razini postoje brojni primjeri uzornih praksi za podupiranje i promicanje kreativnog okruženja, za iskorištavanje potencijala kulturne raznolikosti kao i za integriranje kulturnih strategija u lokalne i regionalne razvojne projekte kako bi se osiguralo ostvarenje ciljeva strategije Europa 2020., a Europski odbor regija pridonosi širenju znanja i razmjeni iskustava na tom području. Ti praktični pristupi i modeli pridonose uspostavi održivog kulturnog ekosustava poticanjem kreativnog poduzetničkog duha;

20. izražava zadovoljstvo što Europska komisija, kada govori o gospodarskoj vrijednosti kulturne baštine, posebno naglašava europsku građevinsku industriju i ulaganja u povijesno okruženje, jer oni stvaraju radna mjesta i pridonose pokretanju daljnjih gospodarskih aktivnosti; potiče lokalne i regionalne vlasti da sudjeluju u upravljanju arhitektonskom baštinom i povijesnim građevinama, koje su često javni objekti, te da se njima okoriste na razne načine kako bi ostvarile prihode i osigurale njihovo održavanje i održivost; ukazuje na to da program Kulturna prijestolnica Europe također znatno doprinosi očuvanju i obogaćivanju arhitektonske baštine; u okvirima tog programa otvara se mogućnost za ponovno oživljavanje brojnih lokacija povijesnih znamenitosti i gradskih četvrti, kao i za preispitivanje i upravljanje industrijskom baštinom i napuštenim industrijskim lokalitetima;

⁽¹⁴⁾ Europska komisija – Prikaz mjera na polju kulturne baštine u politikama, programima i aktivnostima Europske unije, http://ec.europa.eu/culture/library/reports/2014-heritage-mapping_en.pdf

⁽¹⁵⁾ Omogućavanje sinergije između europskih strukturnih i investicijskih fondova, Obzora 2020. i drugih programa EU-a vezanih uz istraživanja, inovacije i konkurentnost – Smjernice za kreatora politika i provedbena tijela, http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/guides/synergy/synergies_en.pdf

21. ističe da lokalne i regionalne vlasti, kao razina uprave najbliža stanovništvu, imaju najistaknutiju ulogu u razvijanju osjećaja odgovornosti za očuvanje izgrađenog i prirodnog okoliša, u pozitivnom mijenjanju načina razmišljanja ljudi i u aktiviranju stanovništva u tom smjeru. Redovito praćenje stanja građevinske baštine trebalo bi biti ustaljena praksa, a vlasti bi također trebale poticati širenje postupaka održavanja te osposobljavati službenike i vlasnike spomenika;

22. ponavlja da politike za malo i srednje poduzetništvo na svim razinama moraju uzimati u obzir razne poslovne modele te ih primjenjivati u cilju stvaranja najvećeg mogućeg broja radnih mjesta i održivog gospodarskog rasta (primjerice u kulturnom i kreativnom sektoru) ⁽¹⁶⁾;

23. preporučuje da se na svim područjima kulturne baštine potiče sudjelovanje privatnog kapitala, za što su podjednako potrebne porezne olakšice i poticanje odgovornog javnog mnijenja u pogledu očuvanja materijalne i nematerijalne baštine; ističe da privatni sektor često ima važnu ulogu u promicanju kulture putem donacija ili potpora u okvirima društvene odgovornosti poduzeća; lokalne i regionalne vlasti mogu pridonijeti uspostavi ozračja koje omogućuje najbolje moguće iskorištavanje tih potpora ⁽¹⁷⁾;

Kulturni turizam

24. čvrsto vjeruje da je kulturna baština odlučujući pokretač lokalnog i regionalnog razvoja za svo stanovništvo te da stvara znatna materijalna dobra putem podupiranja odgovornog, održivog i kvalitetnog kulturnog turizma čiji se razvoj temelji na materijalnoj i nematerijalnoj baštini lokalnih i regionalnih zajednica. Europski odbor regija smatra kako je već danas od presudne važnosti uspostaviti sinergiju između strategija održivog turizma te lokalnih i regionalnih kulturnih i kreativnih sektora radi podržavanja gospodarskog rasta i stvaranja radnih mjesta te olakšavanja pristupa kulturi;

25. ističe, međutim, važnost postizanja odgovarajuće ravnoteže između rasta sektora kulturnog turizma i zaštite kulturne baštine;

26. u pogledu iskorištavanja višestrukog potencijala kulturne baštine ističe kulturne rute, prekogranične ili unutar država, koje uključivanjem javnosti i svih dionika daju vrijedan doprinos upoznavanju lokalnih i regionalnih kulturnih vrijednosti i ujedno na kompleksan način pridonose zapošljavanju, stvaranju radnih mjesta i radu poduzeća (npr. proizvodnji i prijevozu lokalnih proizvoda i ugostiteljstvu). Rute su organizirane na tematskoj osnovi ⁽¹⁸⁾ koja služi kao poveznica te često prolaze kroz manje poznata odredišta, općine i sela, jačajući time šarolikost turističke ponude i prepoznatljivost kulturne (arhitektonske, krajobrazne, kulinarske i nematerijalne) baštine ruralnih područja. Kulturne rute (šetališta, biciklističke staze itd.) također mogu uvelike pridonijeti boljem zdravlju građana;

27. kad je riječ o kulturno-gastronomskom turizmu, napominje da se lokalni specijaliteti smatraju važnim dijelom kulture te da privlače turiste zainteresirane za lokalne i tradicionalne poljoprivredne i prehrambene proizvode. Ističe da održiva proizvodnja hrane i mjere za zaštitu raznolikosti lokalne i regionalne gastronomske baštine podupiru stvaranje održivih novih radnih mjesta, što može imati ključnu ulogu u postizanju lokalnog i regionalnog rasta i kohezije;

⁽¹⁶⁾ CdR 151/2011 fin.

⁽¹⁷⁾ CdR 401/2011 fin.

⁽¹⁸⁾ jedan od primjera takvih ruta je „Cesta carice Sisi” (*Die Sisi-Straße*) koja prolazi kroz Austriju, Njemačku, Mađarsku i Italiju, a povezuje dvorce, ladanjske kuće, parkove i kavane koji se na neki način vežu s austrijskom caricom i mađarskom kraljicom Elizabetom;

28. naglašava snažnu dodanu vrijednost programâ europske teritorijalne suradnje u prekograničnom očuvanju i podupiranju kulturne baštine: prekograničnom suradnjom na lokalnoj i regionalnoj razini oni povećavaju prepoznatljivost Europe i njezinih regija, gradova i općina; u sklopu kulturnog turizma podupiru trgovinu lokalnim proizvodima, a u pogledu kreativnih industrijskih sektora omogućuju razmjenu vještina i znanja, jačaju gospodarstvo regija i otvaraju nova tržišta. Pridonose sprečavanju nestanka tradicionalnih vještina i zanata suočenih s demografskim izazovima⁽¹⁹⁾. Odbor smatra važnim za makroregionalne razvojne strategije da u okvirima transnacionalne suradnje pridonese i društvenoj, gospodarskoj i teritorijalnoj koheziji i to pretvaranjem vrijednosti europske kulturne baštine u turistički proizvod pomoću inovativnih i kreativnih rješenja;

Kulturna baština u informacijskom društvu

29. uviđa da je jedan od izazova Digitalnog programa za Europu digitalizirati kulturnu baštinu i povijesne spomenike u Europi, učiniti ih dostupnima na internetu i očuvati za buduće generacije. Na tom je području već zabilježen napredak⁽²⁰⁾. Tijekom preispitivanja sveobuhvatnog pristupa kulturnoj baštini i njezine uloge, trebamo se usmjeriti na pristup širokoj, a ujedno i novoj publici iskorištavanjem prednosti tehnologije i primjenom novih alata komunikacije. To doprinosi stvaranju zajednica, razmjeni i razvoju znanja, kulturnim aktivnostima, učenju i istraživanju. Smatra da će digitalizacija i nove tehnologije ujedno stvoriti inovativne mogućnosti za poboljšanje konkurentnosti; stavljanje digitaliziranih kulturnih materijala na raspolaganje kreativnim i inovativnim industrijskim sektorima uzajamno jača jedan i drugi sektor;

30. u vezi s kulturnom baštinom naglašava da muzeji, knjižnice i arhivi igraju važnu ulogu u jačanju kohezije zajednice. U informacijskom društvu 21. stoljeća svrsishodno je promisliti o ulozi i budućnosti lokalnih knjižnica u pogledu dostupnosti i širenja znanja o kulturnoj baštini s obzirom da u više država članica knjižnice održavaju i njima upravljaju lokalne vlasti. Pri planiranju sadržaja novih usluga i novih digitalnih medija uz gospodarske kriterije valja uzeti u obzir i društvene i kulturne potrebe⁽²¹⁾. Konferencije, tečajevi i studijska putovanja koja se ostvaruju u sklopu suradnje pobratimljenih gradova mogu pridonijeti razmjeni iskustava o suvremenim rješenjima i dobroj praksi;

31. smatra važnom ulogu projekata EU-a u promicanju digitalizacije i naglašava važnost kulturne platforme Europeana, koja objedinjuje online materijale europskih knjižnica, muzeja i arhiva i čiji je cilj da kulturna i znanstvena baština Europe putem interneta bude dostupna svima. Odbor priznaje da pitanja autorskih prava i razjašnjavanje internetskih prava još predstavljaju izazov i zalaže se za uspostavljanje pravnog okvira za digitalizaciju;

32. kinematografsku baštinu – filmove kao izvor informacija o povijesti europskog društva – smatra sastavnim dijelom europske kulturne baštine te stoga preporučuje bolje iskorištavanje sektorskih i kulturnih potencijala. U pogledu digitaliziranja i objavljivanja filmova na internetu još ima prepreka koje treba svladati⁽²²⁾, a pored toga kino ima važnu ulogu u prezentaciji jedinstvene kulture i civilizacije svakog naroda. Budući da digitalna revolucija i financijska opterećenja mogu dovesti do trajnih promjena za lokalnu i regionalnu industriju, Odbor regija nanovo poziva na poduzimanje zajedničkih napora i suradnju radi sprečavanja nestanka malih kinodvorana⁽²³⁾ te potiče lokalne i regionalne vlasti na iskorištavanje sredstava EU-a namijenjenih modernizaciji lokalnih kina;

⁽¹⁹⁾ Primjerice, ugroženost obrtničkih zanata opravdavala je nastanak projekta Akademija obrta (Mađarska – Slovenija). Sve je manji broj ljudi sudjelovalo u tom vidu izobrazbe i pojedine su industrijske i obrtničke škole zatvorene. Taj projekt, u kojem je sudjelovalo oko 1000 obrtnika, promijenio je tu tendenciju, stvorio nove mogućnosti za mlade i pridonio očuvanju kulturne baštine.

⁽²⁰⁾ Izvješće u okviru istraživanja o digitalizaciji ustanova za europsku kulturnu baštinu 2014. – tematska mreža ENUMERATE (siječanj 2014.).

⁽²¹⁾ CdR 104/2010 fin.

⁽²²⁾ Četvrto izvješće o provedbi preporuka Europskog parlamenta i Vijeća o kinematografskom nasljeđu i o konkurentnosti povezanih sektorskih djelatnosti (Komisija – Izvješće o napretku 2012. – 2013.), 1. listopada 2014.

⁽²³⁾ CdR 293/2010 fin.

33. naglašava važnost usvajanja digitalnih vještina u što mlađoj dobi, u sklopu obrazovanja, što će mladu generaciju učiniti sposobnom da potpuno uživa u novim vrstama pristupa kulturi i da se bolje pripremi za buduće poslove te će pomoći i njoj i širokim društvenim slojevima u suočavanju s posljedicama digitalizacije ⁽²⁴⁾;

Društvena integracija kulturne baštine

34. pozdravlja to što se u Komunikaciji priznaju rezultati programa i inicijativa EU-a za podizanje svijesti javnosti o društvenoj vrijednosti kulturne baštine i za promicanje interkulturnog dijaloga. Odbor priznaje da su Oznaka europske baštine i Europska prijestolnica kulture dragocjene inicijative koje ističu bogatstvo, raznovrsnost i zajedničke crte europskih kultura ⁽²⁵⁾ te ističe potrebu da gradovi kandidati, oslanjajući se na lokalne i regionalne resurse, izrade specifičan kulturni program i daju mu snažnu europsku dimenziju, uz dugoročni pozitivni utjecaj na kulturni sektor i grad domaćin ⁽²⁶⁾; Treba istaknuti da bi društvena percepcija europske kulturne baštine kao vrijednog čimbenika razvoja omogućila osmišljavanje standardiziranih europskih pokazatelja za mjerenje učinka tog sektora na lokalno i regionalno gospodarstvo te na stvaranje i očuvanje radnih mjesta;

35. smatra da bi proglašavanje „europske godine kulturne baštine“, u skladu s prijedlogom Vijeća Europske unije ⁽²⁷⁾, pridonijelo upoznavanju šire javnosti s kulturnom baštinom;

36. priznaje važnost nagrada Kulturna baština Europske unije i Europa nostra, koje su uvedene radi priznavanja izvanrednog rada na području zaštite europske baštine i u cilju širenja izvanrednih tehničkih postignuća i koje motiviraju zainteresirane građane, civilno društvo, lokalne i regionalne vlasti, privatne zaklade i poduzeća da ožive povijesne spomenike i mjesta. Tome pridonosi i novi program Kreativna Europa koji se usredotočuje na potrebe kulturnih i kreativnih sektora koji nastoje poslovati preko nacionalnih granica ⁽²⁸⁾;

37. smatra da treba dodatno postrožiti kažnjavanje vandalizma nad spomenicima, okolišem i njegovim umjetničkim elementima te arheološkim nalazištima;

38. dijeli stajalište da istraživanja povezana s kulturnom baštinom pridonose očuvanju, razvoju i populariziranju kulturne baštine. Sedmi okvirni program za istraživanje i tehnološki razvoj (FP7), zajedničke programske inicijative (JPI) i program Obzor 2020. mogu osigurati ostvarivanje dinamične i održive europske kulturne baštine, i to promicanjem istraživačkih i inovativnih djelatnosti kojima je cilj borba protiv klimatskih promjena te prirodnih opasnosti i katastrofa. Odbor pozdravlja skoro pokretanje političkog okvira i programa za istraživanje i inovacije na polju kulturne baštine i traži da se u vezi s tim uspostavi mehanizam partnerske suradnje s lokalnim i regionalnim vlastima;

39. naglašava potrebu da se kulturna dobra i usluge učine dostupnima svim građanima, uz smanjivanje nejednakosti mogućnosti između bogatih i siromašnih, između stanovnika gradova i ruralnih sredina, između mladih i starijih osoba te nejednakosti mogućnosti osoba s invaliditetom; Mjere za smanjenje nejednakosti mogu biti uspješne samo ako se provode uz potporu i sudjelovanje osoba kojih se tiče te ako prošire mogućnosti pristupa vještinama. Jednake mogućnosti osnovni su uvjet kulturne demokracije;

40. smatra važnim da mlada generacija upozna svoju materijalnu i nematerijalnu baštinu, da shvati važnost njezine zaštite i pomogne u populariziranju kulturnih dobara (npr. u sklopu Dana europske baštine). Odbor smatra da se to znanje može upotrijebiti za uspostavu partnerstava za održivo iskorištavanje kulturne baštine i za svjesno korištenje okoliša. Predlaže da se u okviru Dana europske baštine tema tjedna odabere tako da se uspostavi mreža između kulturnih aktivnosti lokalnih vlasti;

⁽²⁴⁾ CdR 2391/2012 fin.

⁽²⁵⁾ CdR 191/2011 fin.

⁽²⁶⁾ CdR 2077/2012 fin.

⁽²⁷⁾ Zaključci Vijeća o participativnom upravljanju kulturnom baštinom (2014/C 463/01)
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2014:463:FULL&from=HR>

⁽²⁸⁾ CdR 401/2011 fin.

41. smatra da je dobrovoljni rad obećavajuć oblik uključivanja lokalnog stanovništva i razvoja odnosa s javnošću. Takav rad ima ključnu ulogu u usvajanju znanja i pobuđivanju kulturnog interesa, a pridonosi i sprečavanju marginalizacije ranjivih skupina društva.

Suradnja i participativni pristup

42. u interesu dugovječnosti, razvoja i vidljivosti kulturne baštine Odbor regija smatra važnima zaštitu i održivo iskorištavanje vrijednosti lanca kulturnog nasljeđa, suradnju i razvoj aktivnosti lokalnih i regionalnih vlasti i institucija za obrazovanje, kulturu i zaštitu baštine (sve to po mogućnosti redovito), što građanima može omogućiti pristup lako razumljivim informacijama. Suradnja podrazumijeva izgradnju povjerenja, uspostavu kontakata među ljudima i osiguravanje da se za zajedničke izazove pronađu zajednička rješenja;

43. naglašava ključnu ulogu koju prekogranična suradnja pobratimljenih gradova ima u uzajamnom upoznavanju lokalne i regionalne kulturne baštine i raznolikosti na interaktivan način zasnovan na iskustvu, zahvaljujući aktivnoj uključenosti javnosti. Odbor naglašava da program Europa za građane ima dodanu vrijednost na razini EU-a jer se u okviru njega provode *twinning* projekti i uspostavljaju mreže gradova; taj program potiče toleranciju i bolje razumijevanje povijesti i raznolikosti EU-a putem projekata očuvanja sjećanja s europskom dimenzijom te stvara poveznicu između Europe i građana. Odbor regija pozdravlja nastavak programa i u novom financijskom okviru EU-a⁽²⁹⁾;

44. preporučuje nagrađivanje najboljih praksi na polju zaštite kulturne baštine koje se ostvaruju u sklopu partnerstava i suradnje među lokalnim vlastima, što bi također ojačalo identitet EU-a;

45. smatra važnim uspostaviti i provedbu tematskih programa suradnje na razini gradskih i ruralnih općina na području kulturne baštine te poticanje aktivnog sudjelovanja relevantnih dionika u donošenju odluka, čime bi se promicalo učinkovito participativno upravljanje. Ističe vrijednost i značaj višerazinskog upravljanja⁽³⁰⁾ koje, između ostalog, pridonosi širenju najboljih praksi u politici kulturne baštine, daljnjem razvoju participativne demokracije, uzajamnom učenju, nastanku novih oblika partnerstva i dijaloga te učinkovitosti i dosljednosti sektorskih politika povezanih s kulturnom baštinom;

46. primjećuje da je revalorizacija značaja kulture i kulturne baštine dugoročni proces koji se tiče svih aktera u društvu. OR smatra da se promjene u stavovima mogu postići jedino ako još veći dio stanovništva ima osjećaj uključenosti, što se npr. može ostvariti smanjenjem društvenih nejednakosti, razvojem lokalnih zajednica, jačanjem mogućnosti društvenog sudjelovanja, stvaranjem otvorenosti za novo, razvojem vještina potrebnih za osmišljavanje, upoznavanje i procjenu kompetencija u odnosu na inovacije i kulturne vrijednosti. Zajednička je zadaća da uključivanjem svih aktera omogućimo stjecanje konkurentnog znanja i kulture, što je nužno za uspješno suočavanje s izazovima pred kojima se EU nalazi. OR s tim u vezi pozdravlja i podupire točku 28. zaključaka Vijeća za obrazovanje, mlade, kulturu i sport od 25. studenog 2014. prema kojoj treba razmotriti mogućnost proglašavanja europske godine kulturne baštine. To bi pridonijelo postizanju zajedničkih ciljeva u paneuropskom kontekstu;

47. naglašava važnu ulogu koju kultura može imati u vanjskim odnosima u pogledu prevladavanja razlika i prepoznavanja zajedničkih vrijednosti koje dijele različiti narodi. Poziva stoga na posvećivanje veće pozornosti kulturnim odnosima na visokoj razini te u tom pogledu prima na znanje novije napore ostvarene na području uključivanja kulturne diplomacije u vanjske odnose Europske unije, posebice u okviru pripremnih aktivnosti na području kulture u vanjskim odnosima EU-a;

48. isto tako naglašava potrebu jačanja suradnje u borbi protiv nezakonite trgovine kulturnim dobrima i predmetima. Poziva stoga države članice da ratificiraju Konvenciju UNESCO-a iz 1970. i Konvenciju UNIDROIT-a iz 1995. godine te da njihovu učinkovitu primjenu osiguraju odgovarajućom prilagodbom nacionalnog zakonodavstva te jačanjem policijske i carinske kontrole na granicama EU-a;

Bruxelles, 16. travnja 2015.

Predsjednik
Europskog odbora regija
Markku MARKKULA

⁽²⁹⁾ Uredba Vijeća br. 390/2014/EU o uspostavljanju programa „Europa za građane” za razdoblje 2014. – 2020.

⁽³⁰⁾ Povelja o višerazinskom upravljanju u Europi.